

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 330.322

О. К. Котко

аспірант

Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ

СУТНІСТЬ І ПРИРОДА ПОНЯТТЯ “ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЦЕС”

У статті проаналізовано підходи вчених до визначення поняття “інвестиційний процес”, досліджено сутність поняття через встановлення особливостей процесу, функцій та етапів реалізації. Запропоновано визначення поняття “інвестиційний процес” як комплекс заходів, пов’язаних із вкладенням коштів, матеріальних або нематеріальних активів в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою задоволення потреб інвестора та інших учасників, а також досягнення максимально позитивного результату.

Ключові слова: інвестиційний процес, інвестиційна діяльність, інвестиційний цикл.

I. Вступ

В умовах світових трансформацій та глобалізаційних процесів питання, пов’язані з інвестиційними процесами, на нашу думку, посідають одне з найважливіших місць в економічному розвитку будь-якої країни. Інвестиційним процесам присвячено чимало наукових публікацій, але ми б хотіли дослідити природу саме теоретичних аспектів поняття “інвестиційний процес”. Інвестиційний процес досить часто ототожнюють з інвестуванням, інвестиційною діяльністю та інвестиційним циклом. Дослідженням інвестиційного процесу займалися такі вчені: У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейлі, Г. Іванов, Д. Левчинський, Н. Маренков, Н. Навроцька, А. Пересада, А. Поручник, Н. Татаренко, Р. Рубан, Д. Черваньова та ін. Слід зазначити, що визначення теоретичної сутності такої категорії, як “інвестиційний процес” продовжує залишатися актуальним. Існує чимало наукових праць, які розкривають як теоретичні, так і практичні аспекти інвестицій, проте, на нашу думку, відсутній єдиний підхід до пояснення та обґрунтування поняття “інвестиційний процес”, саме тому важливо дослідити та проаналізувати наявні визначення та встановити сутність поняття.

II. Постановка завдання

Метою статті є надання визначення поняттю “інвестиційний процес” на основі аналізу наявних підходів щодо його розуміння та сутності.

III. Результати

Інвестиційний процес є важливим компонентом інвестиційної політики. Як вже зазначалося, у працях учених відсутній універсальний підхід до визначення поняття

“інвестиційний процес”. Проаналізуємо детальніше підходи до трактування та розуміння поняття “інвестиційний процес”. У праці Г. Александера, Дж. Бейлі, У. Шарпа інвестиційний процес є набором процедур, за допомогою яких інвестор вирішує: у які ринкові папери інвестувати, на скільки великими повинні бути інвестиції, у який момент їх необхідно здійснювати, що складається з основних п’яти етапів: вибір інвестиційної політики, аналіз ринку цінних паперів, формування портфеля цінних паперів, перегляд портфеля цінних паперів, оцінка ефективності [1, с. 10].

Н. О. Татаренко, А. М. Поручник тлумачать це поняття як: послідовну, цілеспрямовану діяльність, що полягає в капіталізації об’єктів власності, формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату й має за мету одержання прибутку чи певного соціального ефекту [2, с. 8].

На думку Г. Іванова, під поняттям “інвестиційний процес” слід розуміти діяльність з формування, розміщення, вкладення, трансформації і відшкодування інвестицій, включаючи управління ними і всією системою інвестиційних відносин [3, с. 27]. Д. М. Черваньова вбачає в інвестиційному процесі комплекс заходів і практичних дій юридичних та фізичних осіб (українських або іноземних), а також держави щодо здійснення інвестицій у будь-якій формі з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [4, с. 32].

А. А. Пересада “інвестиційний процес” ототожнює з поняттями “інвестиційна діяльність”, “інвестиційні цикли” і зазначає, що

інвестиційний процес передбачає додержання таких принципів:

1) об'єктивна необхідність визнання довго- і середньотермінових циклів інвестиційної активності;

2) взаємодія локальних, галузевих, регіональних і народно-господарських циклів інвестиційної активності;

3) формування ринкових важелів у інвестиційній сфері одночасно з аналогічними процесами в інших галузях народного господарства;

4) логічність і цілісність інвестиційного циклу;

5) спадкоємність у реалізації конкретних заходів, пріоритетність спрямування коштів для реалізації інвестиційного процесу [5, с. 3].

Р. І. Рубан визначає інвестиційний процес як "...сукупність дій, які у певний період часу охоплюють процес створення інвестиційного товару на основі кругообороту капіталу" [6].

Цікавим є підхід до надання визначення Д. Л. Левчинського, який розкриває сутність поняття через категорію "інвестиції", та зазначає, що інвестиційний процес є суб'єктом економічного управління як на мікро-, так і на макрорівні будь-яких економічних систем [7, с. 133], а метою здійснення інвестиційного процесу є досягнення конкретного бажаного ефекту, який може носити як економічний, так і позаекономічний характер (соціальний, екологічний та інші види ефекту) [7, с. 134].

На думку Н. Л. Маренкова, "інвестиційний процес має всі ознаки системи із властивою їй сукупністю елементів: суб'єкт (інвестор), об'єкт (об'єкт інвестицій), зв'язок між ними (інвестування з метою інвестиційного доходу), який виступає системоутворювальним чинником, оскільки об'єднує всі елементи в єдине ціле, та інвестиційне середовище (висвітлене політичною та правовою, демографічною та екологічною, техніко-економічною і соціально-культурною складовими), у якому вони існують" [8].

У вузькому значенні досить вдалим, на нашу думку, є визначення Т. В. Голобородько, а саме: інвестиційний процес – сукупність низки послідовних дій щодо залучення, розміщення та використання інвестиційних ресурсів для отримання економічного та/або соціального ефекту [9]. Н. А. Навроцька інвестиційний процес розглядає як відтворювальний процес формування та практичного використання в економіці інвестиційних ресурсів, а також систему відносин між суб'єктами господарської діяльності, що виникає із цього приводу [10, с. 42].

Отже, під інвестиційним процесом варто розуміти комплекс заходів, пов'язаних із вкладенням коштів, матеріальних або нематеріальних активів в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою задоволення потреб інвестора та інших учасників, а також досягнення максимально позитивного результату.

Охарактеризувати сутність інвестиційного процесу можна за такими ознаками (рис.).

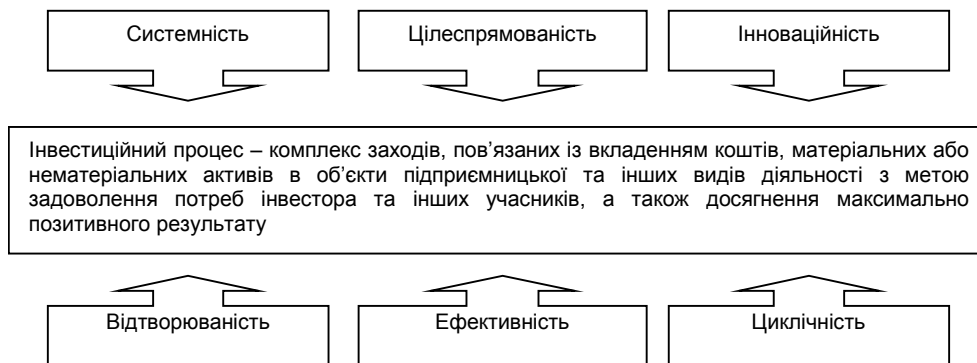

Рис. Ознаки інвестиційного процесу

➤ Системність. Інвестиційний процес має ознаки системи, тому що в ньому наявні об'єкт, суб'єкт, причинно-наслідковий зв'язок, а також середовище, що в кінцевому результаті становить цілісність, у якій елементи перебувають у співвідношенні та взаємозв'язку. Н. В. Ковтун застосовує системний підхід до визначення інвестиційного процесу і розглядає його як цілісну, надзвичайно складну й динамічну економічну систему, яка складається з множини взаємозалежних і взаємодіючих підсистем різних рів-

нів з розгалуженою мережею прямих і обернених зв'язків. За кількістю компонентів інвестиційний процес являє собою багатокомпонентну систему; за складом компонентів – це динамічні системи, що розвиваються; за структурою компонентів – складні детерміновані системи з елементами випадковості [11, с. 28].

➤ Цілеспрямованість. Основною метою процесу залучення інвестицій є задоволення потреб інвестора та інших учасників, які беруть участь у такому процесі, а також ви-

рішити соціально-економічні проблеми економіки, які створюють передумови для залучення інвестицій.

➤ Ефективність. Про рівень досягнення цілей інвестиційним процесом говорить ефективність. Під ефективністю також розуміють: певний конкретний результат (ефективність дії чого-небудь); відповідність результату або процесу, максимально можливо, ідеальному або плановому; функціональну різноманітність системи; числову характеристику функціонування; співвідношення реального ефекту до ефекту, що вимагається (нормативного) та ін. [12, с. 33]. Відповідно до того, наскільки результат процесу залучення інвестицій задовольнив потреби учасників інвестиційного процесу, можна говорити про рівень ефективності процесу залучення інвестицій.

➤ Циклічність. Інвестиційний процес може характеризуватися циклічністю, оскільки в часовому вимірі для інвестиційного процесу притаманна завершена послідовність дій. Виходячи із факторів впливу на формування інвестиційного процесу, процес залучення інвестицій складається з таких складових: цикл формування інфраструктури та належних інвестиційних умов, соціальний, екологічний, економіко-політичний, технологічний, виробничий тощо. Кожен із зазначених циклів впливає на соціально-економічне життя населення, стан навколишнього середовища, інвестиційну привабливість, розвиток регіону.

➤ Відтворювальність. За цією ознакою А. А. Пересада розподіляє інвестиції на дві групи [5, с. 153]: пасивні інвестиції, тобто ті, які в найкращому випадку забезпечують просте відтворення суспільного продукту; активні інвестиції, які забезпечують розширене відтворення і підвищення ефективності функціонування економіки загалом завдяки впровадженню нових технологій. На нашу думку, про відтворюваність інвестиційного процесу говорить мета, якою керується інвестор.

➤ Інноваційність. Інновації досить тісно пов'язані з інвестиціями, оскільки покращити науково-технічну базу підприємства, впровадити інновації в сферу виробництва, управління, потребує вкладення ресурсів. Тому, щоб вийти на якісно новий інноваційний рівень розвитку економіки, країні потрібно здійснювати заходи у сфері стимулювання інноваційної активності, за рахунок залучення інвестицій та створення належних умов для ведення інвестиційної діяльності.

У розрізі масштабності впливу інвестицій на економіку можна виділити макро- і мікропідходи до розуміння природи інвестицій. Якщо ми розглядатимемо інвестиційний процес на макрорівні, то для нього будуть характерними процеси, які здійснюються на національному рівні розвитку економіки із

залученням інвестицій. Такі процеси впливатимуть на зовнішньоекономічну діяльність, а саме експортоорієнтованість держави, на розвиток галузевої структури економіки, створення конкурентоспроможності продукції українських виробників, покращення стану науково-технічного оснащення підприємств, з метою підвищення продуктивності виробництва, збалансованість економічного розвитку регіонів країни, задоволення соціальних потреб населення.

На мікрорівні інвестиційний процес має вужчу природу й характеризується процесами, які значний вплив мають на підприємства як одиничний елемент національної економіки. Інвестиційний процес для підприємства має таке значення: зменшення собівартості за рахунок технічного оснащення чи ефективного управління, розширення ринків збуту продукції, забезпечення екологічної безпеки, удосконалення продукції та створення можливості диверсифікувати виробництво, підвищення рівня якості управління підприємством. Звичайно суттєві зміни на мікрорівні породжують зміни на макрорівні, створюючи умови для розвитку економіки загалом та окремих її галузей.

Інвестиційний процес у кожній державі здійснюється завдяки впливу з боку зовнішнього й внутрішнього інвестиційного середовища. Внутрішній вплив визначається умовами функціонування економіки держави, якщо ці умови сприятливі, то інвестиційний процес буде ефективним. В іншому випадку він буде неефективним, що означає наявність перешкод для внутрішніх інвесторів, тому вагоме значення має наявність привабливих умов насамперед для внутрішніх інвесторів [13].

Тож можна стверджувати, що інвестиційний процес є тимчасовим процесом, який передбачає реалізацію інвестиційного проекту на мікро- та макрорівнях, створюючи сприятливий інвестиційний клімат і формуючи умови для залучення інвестицій.

Здійснення інвестиційного процесу визначається об'єктами вкладень і видами вкладень. Під видами вкладень варто розуміти реальні (капітальні вкладення в основні фонди, матеріальні й нематеріальні активи, а також в оборотні засоби) і фінансові інвестиції в цінні папери. Суть інвестиційного процесу полягає в тому, що інвестування капіталу пов'язане з довгостроковим вкладенням ресурсів з метою отримання в майбутньому певної вигоди.

До основних стадій інвестиційного процесу можна віднести три стадії.

1. Попередня стадія – стадія прийняття рішення про вкладення інвестицій. На цьому етапі інвестор повинен визначитись з метою вкладення, напрямом, вибором об'єкта та укладенням контракту, з визначенням прав

та обов'язків сторін, строку реалізації проекту, використання об'єкту вкладення та отримання прибутку або іншої вигоди. На передінвестиційній стадії інвестор може здійснити аналіз інвестиційного ринку, оцінювання ризиків і вже після цього прийняти рішення про вкладення своїх ресурсів. Тобто, здійснюється свого роду планування та часткова організація інвестиційного процесу його учасниками.

2. Реалізація інвестиційного проекту через виконання укладеного контракту та створення об'єкта інвестиційної діяльності. Для цього етапу характерне безпосереднє використання коштів, які призводять до отримання перших результатів, тому досить важливо, щоб з боку інвестора здійснювався моніторинг інвестиційного процесу з метою прийняття рішень, які зможуть призвести до очікуваного результату.

3. Операційна стадія характеризується обслуговуванням створеного об'єкта інвестиційної діяльності. На цій стадії здійснюється виробництво товарів, виконання послуг, робіт, реалізація продукції і отримання очікуваного доходу. Іноді цю стадію називають ліквідаційною за умови, що після отримання доходу закінчується інвестиційний процес, за такої ситуації перед інвестором може стояти вибір: або шукати нові цікаві проекти, або реінвестувати свої кошти в існуючий проект.

Існування інвестиційного процесу є доцільним при наявності умов, які зможуть створити сприятливе середовище для реалізації такого процесу. До таких умов можна віднести: достатній рівень мотивації інвестора; наявність необхідних ресурсів, економічних суб'єктів, які зможуть створити належні умови для реалізації інвестиційного процесу; механізму трансформації інвестиційних ресурсів у результати інвестиційної діяльності.

Виділяють такі функції інвестиційного процесу:

1. Дослідження зовнішнього інвестиційного середовища: вивчення правових умов інвестиційної діяльності; аналіз поточної кон'юнктури інвестиційного ринку й факторів; прогноз поточної кон'юнктури інвестиційного ринку за окремими сегментами, пов'язаними з діяльністю підприємства.

2. Розробка стратегічних напрямів інвестиційної діяльності підприємства.

3. Розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів підприємства: прогноз потреби в інвестиційних ресурсах і визначення можливостей за рахунок власних джерел.

4. Оцінювання інвестиційної привабливості окремих інвестиційних проектів і відбір найбільш ефективних.

5. Поточне планування і оперативне управління впровадженням окремих інвестиційних проектів.

6. Організація моніторингу реалізації інвестиційних проектів: формування системи контролю показників; визначення періодичності збору та аналізу інформації; встановлення причин відхилення параметрів реалізації інвестиційних проектів від запланованих значень.

7. Підготовка рішення про вихід з інвестиційних проектів та реінвестування капіталу за умови зниження очікуваної ефективності проектів, зміни фінансового стану підприємства; кон'юнктури інвестиційного ринку тощо [14].

IV. Висновки

Отже, інвестиційний процес – це комплекс заходів, пов'язаних із вкладенням коштів, матеріальних або нематеріальних активів в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою задоволення потреб інвестора та досягнення максимально позитивного результату. Зрозуміти краще природу поняття "інвестиційний процес" можна виходячи з його особливостей, функцій та стадій реалізації. Інвестиційний процес є невід'ємною складовою інвестиційної політики, який покращує макроекономічні показники, створюючи підґрунтя для розвитку галузей економіки, поліпшуючи інвестиційну привабливість, тому з метою створення сприятливих умов для ведення інвестиційної діяльності потрібно розуміти сутність і механізм функціонування інвестиційного процесу.

Список використаної літератури

1. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли ; [пер. с англ.]. – Москва : ИНФРА-М, 1999. – XII. – 1028 с.
2. Татаренко Н. О. Теорії інвестицій : навч. посіб. / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. – Київ : КНЕУ, 2000. – 159 с.
3. Иванов Г. И. Инвестиции: сущность, виды, механизмы функционирования / Г. И. Иванов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 352 с.
4. Черваньов Д. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств : навч. посіб. / Д. Черваньов. – Київ : Знання-Прес, 2003. – 622 с.
5. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом : монографія / А. А. Пересада. – Київ : Лібра, 2002. – 472 с.
6. Рубан Р. І. Теоретичний аспект інвестиційного процесу / Р. І. Рубан [Електронний ресурс] / Р. І. Рубан. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/24_SVMN_2008/Economics/27042.doc.htm.
7. Левчинський Д. Л. Суть та економічна природа інвестицій і інвестиційного процесу / Д. Л. Левчинський // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 2. – С. 131–139.
8. Маренков Н. Л. Основы управления инвестициями : учебник / Н. Л. Маренков. – Москва : Едиториал, 2003. – 440 с.

9. Голобородько Т. В. Теоретичні основи активізації інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки / Т. В. Голобородько // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – № 22 (2). – С. 413–417. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npkntu_e_2012_22\(2\)_70.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npkntu_e_2012_22(2)_70.pdf).
10. Навроцька Н. А. Теоретичні аспекти інвестиційного процесу [Електронний ресурс] / Н. А. Навроцька. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/62572/09Navrotska.pdf?sequence=1>.
11. Ковтун Н. В. Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика : монографія / Н. В. Ковтун. – Київ, 2005. – 370 с.
12. Маркова С. В. Соціальний ефект інвестицій / С. В. Маркова // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 1 (5). – С. 32–37.
13. Коваль Р. Г. Поняття інвестиційного процесу та його стадії / Р. Г. Коваль // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2006. – № 5. – С. 137–140
14. Инвестиции. Биржи. Финансы. Понятие инвестиционного процесса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pacug.org/?p=2>.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2014.

Котко О. К. Сущность и природа понятия “инвестиционный процесс”

В статье проанализированы подходы ученых к определению понятия “инвестиционный процесс”, исследована сущность понятия через установление особенностей процесса, функций и этапов реализации. Предложено определение понятия “инвестиционный процесс” как комплекса действий, связанных с вложением средств, материальных или нематериальных активов в объекты предпринимательской и других видов деятельности в целях удовлетворения потребностей инвестора и других участников, а также достижения максимально положительного результата.

Ключевые слова: инвестиционный процесс, инвестиционная деятельность, инвестиционный цикл.

Kotko O. The Essence and Nature of Concept “Investment Process”

The investment process is an essential part of the investment policy. That's why to activate the investment process is very important for conducting successful investment activities. Understanding the economic nature of the such difficult category as investment process, we can influence on achievement of main goals of this process.

The authors proposes own definition of the concept for the purpose of understanding the essence of concept better. So, the investment process is the system of actions, associated with an investment, tangible or intangible assets in the objects of entrepreneurial and other activities in order to meet the needs of investors and other participants, and achieve maximum positive result. In addition, the author appropriates features of the investment process which describe its essence: reproducibility, cyclicity, purposefulness, effectiveness, systematic and innovation characters. As a mechanism, the investment process is realized the number of functions: research of an investment environment, development of strategic directions of the investment activities of enterprises, development strategy of forming of the investment resources of enterprises, estimation of investment attractiveness of the investment projects and selection of the most effective ones, short term planning and operational management of the implementation of investment projects, organization monitoring of the implementation of investment projects, preparation decision to withdraw of investment projects.

The investment process has significant influence on the micro and macro economics. At the macro level the influence occurs mainly on the national economics of the country and it leads to changes in foreign economic activity, development of branches of economy, improvement of scientific and technical equipment companies balance economic development regions, the satisfaction of social needs the population. At the micro level, the investment process influences mainly on company's activities as a single element of the national economy.

In addition to the above, it is worth to understand the practical relevance of investment process, because the effect of investment process is significant on enterprises, separate branch and the economy in whole.

Key words: investment process, investment activity, investment cycle.